कटतया गर्वहेतुत्वात् तथात्वम् । खर्व–गतौ अच् । वर्ग्य-मध्यः ३ह्रस्वे ४वामने त्रि० अमरः "खर्वे ! गर्वसमूह-पूरिततनो !" तारास्तोत्रम् । ५संख्याभेदे (सहस्रकोटौ) "अर्बुदमब्जं खर्वनिखर्व"मिति लीलावती । ६तत्संख्याते च

खर्व(र्वे)ट पु० खर्व(र्व)–अटन् । "एकतो यत्र तु ग्रामो नगरं चैकतः स्थितम् । मिश्रं तु खर्व(र्व)टोनाम नदी गिरिसमाकुलः" भाग० टीकायां श्रीधरोक्ते ग्रामभेदे ।

खर्वशाख त्रि० खर्वाशाखा तत्तुल्यस्य हस्तपदादयोऽस्य । वामने हेम० ।

खर्वित त्रि० खर्व–नीचगतौ कर्त्तरि क्त । ह्रस्वे स्त्रियां टाप् । साच अमावास्याभेदे, "संमिश्रयेच्चतुर्द्दश्या अमावास्या भवेत् क्वचित् । खर्वितां तां विदुः केचिद्गताध्वामिति चापरे" कर्मप्रदी० पूर्वदिनस्थिततिथ्यपेक्षया परदिने २ऽल्पकालस्थिततिथिमात्रे च ।

खर्वरा स्त्री खर्व उरच् । तरदीवृक्षे राजनि० ।

खर्बु(र्वु)ज न० खर्बु(र्व) उन् तथा भूता जायते जन–ड । (खरमुज) लताफलभेदे । तस्य गुणा भावप्र० उक्ता "खर्बु(र्वु)जं मूत्रलं बल्यं कोष्ठशुद्धिकरङ्गुरु । स्निग्धं स्वादूत्तरं शीतं वृष्यं पित्तानिलापहम् । तेषु सच्चाम्लमधुरं सक्षारञ्च रसाद्भवेत् । रक्तपित्तकरं तत्तु मूत्रकृच्छ्रकरं परम्" ।

खल चलने स्खलने च भ्वा० पर० अक० सेट् । खलति अखालीत् खलति प्रनिखलति खलः ।

खल पुंन० खल–अच् अर्द्धर्चा० । धान्यमर्द्दनस्थाने हेम० । (खामार) धान्यखलः गोधूमखलः यवखलः । "खलात् क्षेत्रादगाराद्वा यतोवाप्युपलभ्यते" मनुः । खलयज्ञः खलेकपोतः । "खले न पर्षान् प्रतिहन्मि भूरि" ऋ० १०,१८,७, २धूलिराशौ च ३भुवि ४स्थानमात्रे च । खलश्च साद्यस्क्रेषु यज्ञेषु उत्तरवेदित्वेन विहितो यथा "साद्यस्क्रेपूर्वरा वेदिः "खल उत्तरवेदिः" आश्व० श्रौ० ७,१३,१४, तत्र खलशब्दनिर्द्धारणं कातीये यथा "खल उत्तरवेदिः धान्यखलः प्रत्ययात्" कात्या० श्रौ० २२,३,४३,४४, खल इत्युक्ते धान्यखलः प्रतीयते यतः" कर्कः । "ये वेदिमभितस्तानुत्तरवेदिदेशे मृद्नन्ति" कात्या०श्रौ० ४५, "धान्यखलमभितः सन्निधानात् वेदिमभितो ये शस्यविशेषास्तानुत्तरवेदिदेशे मृद्नन्ति मर्द्दयन्ते स्तम्बेभ्यो विमोकार्थमनडुद्भिः परितो गच्छद्भिराक्रामन्तीत्यर्थः कर्कः । इति पूर्वपक्षः "पांशुखलो वा प्रत्ययाविशेषात्" ४७सू० । वाशब्दः पक्षान्तरे पांशुखलोवोत्तरवेदिर्भवति तत्रापि खलशब्दप्रयोगप्रत्ययौ" कर्कः "पांशुखलो धूलिराशिः प्रत्येतव्यः कुतः खल इत्युक्ते धान्यखलोऽपि प्रतीयते पांशुखलोऽपि प्रतीयते" सं०व्या० इति सिद्धान्तः । ५तिलकल्के पु० (खलि) ६नीचे ७अधमे ८दुर्जने त्रि० "सर्पः क्रूरः खलःक्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः। मन्त्रौषधिवशः सर्पः खलः केन निवार्य्यते" चाणक्यः। "स्वप्राणान् यः परप्राणैः सुपुष्णात्यघृणः खलः" भाग० १,७,३७, । ९इतरे च त्रि० अमरः । खे लीयते ली–ड । १०सूर्य्ये । खं तद्वर्णं लाति ला–क । ११तमालवृक्षे पु० शब्दच० । १२प्रस्तरमये औषधमर्द्दनपात्रभेदे वैद्यकम् । १३खडे डलयोरैक्यात् । "खलाः सपञ्चमूलाश्च गुल्मिनां भोजने हिताः" सुश्रुतः । खलकाम्बलिकौ हृद्यौ तथा वातकफे हितौ" सुश्रुतः । खलएव अङ्गुल्या० स्वार्थे ठक् । खालिक खलशब्दार्थे । [शब्दच० ।

खलक पु० ख शून्यं मध्ये लाति ला-क संज्ञायां कन् । कुम्भे

खलकुल -० खलकौ खलभूमौ लीयते ली–बा० ड । कुलत्थ कलाये "दश ग्राम्याणि धान्यानि भवन्ति व्रीहियवास्तिल माषा अणुप्रियङ्गवो गोधूमाश्च खल्वाः खलकुलाश्च" वृ०उ० "खलकुलाः कुलत्थाः" भा० ।

खलता स्त्री खस्य लता । १आकाशलतायाम् । खलस्य भावः तल् । १दुर्जनत्वे च । "अनिवारिततापसम्पदं कुलहीनां सुमनोभिरुज्झिताम् । खलतां खलतामिवासतीं प्रतिपद्येत कथं बुधोजनः" माघः । खलता च "अद्रोहिणि तथा शान्ते विद्वेषः खलता स्मृता" इत्युक्तलक्षणा ।

खलति पु० स्खलन्ति केशाः अस्मात् भीमा० अपादाने अति पृषो० । (टाक) १इन्द्रलुप्तरोगे तच्छब्दे विवृतिः । २तद्वति त्रि० स्त्रियां वा ङीप् । तद्रोगयुक्तपरत्वे कडा० कर्मधा० परनि० । युवखलतिः खलतियुवा । "अवभृथेष्ट्यन्ते इत्युपक्रमे "पिङ्गलखलतिविक्लिन्नशुक्लस्य मूर्द्धनि जुहोति" कात्या० श्रौ० २०,८,१८, "खलतिः खल्लाटः" कर्कः ।

खलतिक पु० खलतिरिव कायति कै–क । पर्वते "खलतिकादिषु वचनम्" वार्त्ति० । खलतिकः पर्वतस्तत्र भवानि खलतिकं वनानि" बहुत्वेऽपि एकवचनम् सि०कौ० ।

खलधान पु० खलाः खडा धीयतेऽस्मिन् धा–आधारे ल्युट् । (खामार) ख्याते खलपदार्थे हेमच० ।

खलपू त्रि० खलं भूमिं पुनाति पू–क्विप् । स्थानशोधन कारिणि (फरास) । अमरः ।

खलयज्ञ पु० खले कर्त्तव्यो यज्ञः । खले कर्त्तव्ये यज्ञभेदे